

Sygn. akt I ACa 520/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 października 2013 roku

SĄD APELACYJNY W ŁODZI I WYDZIAŁ CYWILNY

w składzie następującym:

Przewodniczący: S.S.A. Jolanta Grzegorzcyk

Sędziowie: S.A. Bożena Błaszczyk, S.O. (del.) Krzysztof Wójcik (spr.)

Protokolant: stażysta Agata Józwiak

po rozpoznaniu w dniu 8 października 2013 roku w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa: **(...)Spółdzielni (...)w Ł.**

przeciwko: **(...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w L.**

o zapłatę kwoty 165.888 zł

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 31 stycznia 2013r., sygn. akt X GC 604/11

I. zmienia zaskarżony wyrok na następujący:

1. oddala powództwo,
2. zasądza od (...)Spółdzielni (...)w Ł. na rzecz (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w L. kwotę 3.617 (trzy tysiące sześćset siedemnaście) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu,
3. nakazuje pobrać od (...)Spółdzielni (...)w Ł. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 1.873,75 zł (jeden tysiąc osiemset siedemdziesiąt trzy złote i 75 groszy) tytułem zwrotu nieuiszczonych wydatków sądowych,

II. zasądza od (...) Spółdzielni (...)w Ł. na rzecz (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w L. kwotę 7.686 (siedem tysięcy sześćset osiemdziesiąt sześć) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 520/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 31 stycznia 2013r. Sąd Okręgowy w Łodzi:

1. zasądził od pozwanej (...) Spółki Akcyjnej na rzecz powodowej (...)Spółdzielni (...)w Ł. kwotę 81.380 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 9 kwietnia 2011r. do dnia zapłaty,
2. oddalił powództwo w pozostałej części,
3. zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 5.647,50 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania,

4. nakazał ściągnąć z zasądzonego na rzecz strony powodowej roszczenia na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 936,88 zł tytułem nieuiszczonych wydatków sądowych,

5. nakazał ściągnąć od strony pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 936,87 zł tytułem nieuiszczonych wydatków sądowych.

Sąd Okręgowy podejmując powyższy wyrok oparł się na ustaleniach faktycznych, które Sąd Apelacyjny aprobuje i uznaje także za własne. Najistotniejsze z ustaleń były następujące.

Powodowa Spółdzielnia jest właścicielką nieruchomości położonej w Ł. przy ul. (...), dla której prowadzone są księgi wieczyste w Sądzie Rejonowym dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi, XVI Wydział Ksiąg Wieczystych o numerach:(...). Na powyższą nieruchomość składają się m.in. działki ewidencyjne nr (...) (obręb W-36). Na wskazanych powyżej działkach ewidencyjnych posadowione zostały urządzenia przesyłowe, wchodzące w skład linii energetycznej 110kV, należące do pozwanej.

Przez część nieruchomości powoda przechodzi dwutorowa linia napowietrzna energetyczna 110kV relacji P. – J.. Przedmiotowa linia została wybudowana w 1954r. W 1974r. dokonano remontu kapitalnego linii.

Linia weszła w skład przedsiębiorstwa pozwanego, co potwierdza umowa aportowego zbycia przedsiębiorstwa. Urządzenia energetyczne zostały przejęte od Spółki (...) S.A., która powstała z przekształcenia przedsiębiorstwa(...). Z kolei Zakład (...) został utworzony w 1989r. na podstawie Zarządzenia nr (...)Ministra Przemysłu z dnia 16.01.1989r. Zakład (...) powstał z majątku Centralnego O. I Energetycznego na bazie majątku Zakładu (...). Powyższe Przedsiębiorstwo powstało z majątku przedsiębiorstwa (...), które powstało w 1952r.

Strona powodowa w dniu 1 marca 2011r. wezwała pozwaną do ustanowienia służebności przesyłu oraz wniosła o wypłatę stosownego odszkodowania za okres nieprzedawniony (ostatnich 10 lat). Na powyższe wezwanie pozwana zajęła stanowisko, iż nie uznaje roszczeń i nie jest zainteresowana ugodowym zakończeniem sprawy.

Dla określenia wartości gruntu nieruchomości będącego podstawą do wyliczenia wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z niego, Sąd Okręgowy przyjął transakcje nieruchomościami niezabudowanymi z przeznaczeniem innym niż na działalność rolniczą. Fakt, że w wypisie z rej. gruntów grunty nieruchomości są użytkami rolnymi nie przesądza o ich rolniczym przeznaczeniu. Zgodnie ze Studium aktualnego planu zagospodarowania, na tych gruntach jest możliwe prowadzenie innej działalności niż uprawna ale nie znaczy to, że można je wyceniać jak np. grunty pod budowę marketu czy budownictwa jednorodzinnego. Ceny transakcyjne nieruchomości z monitoringu są prawie 10 krotnie wyższe od cen gruntów rolnych z przeznaczeniem uprawowym i są zgodne z cenami zawartymi w monitoringu. Przebiegająca nad nieruchomościami linia 110 kV ogranicza możliwości wykorzystania części nieruchomości zgodnie z jej przeznaczeniem. Wyliczając wartość wynagrodzenia założono, że teren sporny będzie wykorzystany na cele składowe. Sąd Okręgowy ustalił, że wartość wynagrodzenia za korzystanie z części nieruchomości, przez które przebiega linia napowietrzna 110kV za okres od 2001 do 2011 roku wynosi: 81.380,00 zł.

Poczynione ustalenia faktyczne sąd oparł na zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym w postaci dokumentów załączonych przez strony oraz opinii biegłego sądowego Z. S..

Sąd Okręgowy w ramach tak ustalonego stanu faktycznego doszedł do wniosku, że powództwo częściowo zasługiwało na uwzględnienie. Było bezsporne, iż strona powodowa korzystała z uprawnień właścicielskich bądź zrównanych z nimi uprawnień użytkownika wieczystego w okresie minimum dziesięcioletnim poprzedzającym wytoczenie powództwa. niesporne było również, że strona pozwana, przez cały wymieniony wyżej okres korzystała z części nieruchomości, będącej w użytkowaniu wieczystym strony powodowej bez podstawy prawnej (umowy, orzeczenia sądowego, decyzji administracyjnej itp.), oraz bez zgody właściciela i tym samym wkraczała w prawo własności strony powodowej.

Sąd Okręgowy wskazał, że z art. 225 k.c. wynika obowiązek posiadacza będącego w złej wierze do zwrotu na rzecz właściciela nieruchomości wszelkich pożytków, jakie uzyskał w związku z władcianiem nieruchomością a także uprawnienia żądania zwrotu wynagrodzenia za bezumowne [bez tytułu prawnego] władcianiem nieruchomością. Dobrą wiarę wyłącza ujawnienie takich okoliczności, które u przeciętnego człowieka winny wzbudzić poważne wątpliwości, że nie przysługuje mu prawo do korzystania z rzeczy w dotychczasowym zakresie. Oznacza to, iż dobrą wiarę bezsprzecznie wyłącza pozytywna wiadomość o braku uprawnienia. W niniejszej sprawie nie zostało zakwestionowane uprawnienie właścicielskie powodowej Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej do przedmiotowej nieruchomości, jak również strona pozwana nie zaprzeczyła okoliczności posiadania wiedzy o powyższym fakcie przez cały czas istnienia napowietrznej linii energetycznej.

Za bezzasadny Sąd pierwszej instancji uznał zarzut strony pozwanej zasiedzenia spornej części nieruchomości czy też zasiedzenia służebności przesyłu. Badając przesłankowo tą okoliczność Sąd Okręgowy stwierdził, iż zasiedzieć nieruchomość może ten kto włada nieruchomością jako posiadacz samoistny czyli zachowuje się jak właściciel, tzn. płaci czynsz, podatki lub ma tytuł prawny. Strona pozwana nie wykazała jakoby płaciła czynsz lub podatki za części nieruchomości zajętej pod linie elektroenergetyczne i tym samym zachowywała się jak posiadacz zajmowanej pod linię elektroenergetyczną części nieruchomości. Pozwana nie wykazała również, aby doszło do zasiedzenia służebności gruntowej przesyłu, bowiem pozwana spółka nie prowadziła na nieruchomości, będącej w użytkowaniu wieczystym, żadnych prac inwestycyjnych ani remontowych. Tym samym, zdaniem Sądu, w okresie wskazanym przez pozwaną strona ta nie mogła zasiedzieć ani części nieruchomości, ani służebności przesyłu.

Za bezzasadny Sąd Okręgowy uznał także zarzut pozwanej przedawnienia roszczenia. Wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z rzeczy nie dzieli się na świadczenia okresowe, gdyż takiej płatności nie przewiduje ustawa, lecz jest należnością jednorazową za cały okres korzystania bez tytułu prawnego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2000 r. IV CKN 5/00). Roszczenie strony powodowej będącej Rolniczą Spółdzielnią Produkcyjną, która ze swej istoty nie zajmuje się handlem energią czy innymi związanymi z energetyką usługami i które to usługi pozostają poza zakresem działalności powodowej Spółdzielni nie pozostaje w związku z tą działalnością, a zatem brak było podstaw do zastosowania trzyletniego terminu przedawnienia dochodzonego roszczenia, i w tym przypadku, zdaniem Sądu pierwszej instancji, zastosowanie winien mieć termin ogólny – dziesięcioletni wynikający z art. 118 k.c.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy za uzasadnione uznał roszczenie strony powodowej w wysokości określonej w opinii biegłego, za okres dziesięcioletni, poprzedzający datę wytoczenia o nie powództwa.

O odsetkach za opóźnienie Sąd orzekł na podstawie art. 481 k.c. przyjmując jako datę początkową ich naliczania – termin wezwania strony pozwanej do zapłaty przedmiotowej należności. O kosztach postępowania sąd orzekł na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c. dokonując ich stosunkowego rozliczenia proporcjonalnie do stopnia uwzględnienia powództwa.

Apelację od powyższego wyroku w części, w odniesieniu do punktów 1, 3, 5 wniósł pozwany, zarzucając mu naruszenie:

I. przepisów prawa materialnego:

1) art. 172 i 176 k.c. w zw. z art. 292 k.c. i art. 305 [4] k.c. poprzez ich nie zastosowanie i nie uznanie podniesionego przez pozwanego zarzutu, że z dniem 01 stycznia 1985r. pozwany nabył w drodze zasiedzenia służebność gruntową odpowiadającą treści służebności przesyłu na nieruchomości położonej przy ul. (...), oznaczonej jako działki o nr: 190/2, 49/24, 54/75 i 54/79, uregulowane w księdze wieczystej nr (...) w związku z posadowionymi na tej nieruchomości urządzeniami elektroenergetycznymi - słupami i dwutorową linią napowietrzną 110 kV relacji P. – J.,

2) art. 224 § 2 k.c. i art. 225 k.c. poprzez ich zastosowanie i zasądzenie na rzecz powoda kwoty w wysokości 81.380,00 zł tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości powoda, w sytuacji gdy pozwany udowodnił, że z dniem 01 stycznia 1985r. nabył w drodze zasiedzenia służebność gruntową odpowiadającą treści służebności przesyłu

na nieruchomości położonej przy ul. (...), oznaczonej jako działki o nr: 190/2, 49/24, 54/75 i 54/79 uregulowanej w księdze wieczystej nr (...) w związku z posadowionymi na ww. nieruchomości urządzeniami elektroenergetycznymi – słupami i dwutorową linią napowietrzną 110 kV relacji P. – J.,

3) art. 118 k.c. poprzez jego błędną wykładnię prowadzącą do niewłaściwego zastosowania i uznania, że roszczenie objęte pozwem nie jest roszczeniem związanym z prowadzeniem przez powoda działalności gospodarczej,

II. przepisów postępowania:

1) art. 233 § 1 k.p.c. w zw. art. 328 § 2 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, co doprowadziło do dokonania ustaleń faktycznych sprzecznych z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym w związku z uznaniem, że pozwany nie nabył z dniem 01 stycznia 1985r. w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu na nieruchomości położonej przy ul. (...), oznaczonej jako działki o nr: (...)uregulowane w księdze wieczystej nr (...) w związku z posadowionymi na ww. nieruchomości urządzeniami elektroenergetycznymi - słupami i dwutorową linią napowietrzną 110 kV relacji P. – J.,

2) art. 328 § 2 k.p.c. poprzez nienależyte wyjaśnienie podstawy prawnej wydanego w sprawie wyroku.

Wskazując na powyższe, pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w części w odniesieniu do punktów 1, 3 i 5 poprzez oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje według norm przepisanych.

Powód wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelację należało uznać za zasadną.

Błędnie uznał Sąd Okręgowy, iż nie doszło do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu na nieruchomości położonej przy ul. (...), oznaczonej jako działki o nr: 190/2, 49/24, 54/75 i 54/79, uregulowane w księdze wieczystej nr (...) w związku z posadowionymi na tej nieruchomości urządzeniami elektroenergetycznymi - słupami i dwutorową linią napowietrzną 110 kV relacji P. – J.. Zarzuty apelacyjne w tym zakresie są zasadne.

Zgodnie z art. 292 k.c. służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie tylko w wypadku, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia; przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie stosuje się odpowiednio.

W stanie faktycznym niniejszej sprawy nie budzi wątpliwości, że przedmiotowa linia energetyczna 110 kV relacji P. – J. została posadowiona i oddana do użytku w listopadzie 1954r., co dokumentuje protokół odbioru technicznego – k.61 akt sprawy. Linia ta została wówczas przekazana na rzecz Zakładu (...). Należy więc stwierdzić, że od tej daty rozpoczął bieg terminu zasiedzenia służebności gruntowej na rzecz Skarbu Państwa. Można dodać, że z wyjaśnień złożonych w sprawie przez prezesa zarządu powodowej Spółdzielni A. K. wynika, że gdy Spółdzielnia powstawała w 1950r. to na terenie nieruchomości przebiegały już dwie linie energetyczne. Podkreślić należy, że linia ta istnieje do dnia dzisiejszego, co jest bezsporne. Z projektu technicznego remontu kapitalnego linii z listopada 1974r. wynika (tak też ustalił Sąd Okręgowy), że była ona wówczas remontowana (projekt k.62 i nast.). Skoro w roku 1974 linia przeszła kapitalny remont, to z pewnością była ona faktycznie wykorzystywana co najmniej do dnia 1 stycznia 1985r., kiedy doszło do zasiedzenia służebności gruntowej. Wskazują na to także dalsze okoliczności. Z wyjaśnień prezesa zarządu powodowej Spółdzielni A. K.(k.107) wynika, że w 2009r. zwrócono się do niego o pozwolenie na wykonanie prac konserwacyjnych przedmiotowej linii energetycznej, co potwierdza twierdzenia pozwanego, że jest to linia cały czas czynna i używana. Ponadto fotografie wykonane przez biegłego sądowego Z. S. (k.123 – 124) jednoznacznie wskazują, że jest to linia przesyłowa dobrze utrzymana i konserwowana przez cały okres od początku jej powstania. Spełnione

zostały zatem i wykazane w niniejszej sprawie wymogi zasiedzenia służebności wynikające z art. 172 w zw. z art. 292 k.c. w postaci: posiadania, upływu czasu oraz korzystania z trwałego i widocznego urządzenia.

Skoro przedmiotowa linia energetyczna została posadowiona i oddana do użytku pod koniec 1954r., to do jej zasiedzenia doszło najpóźniej z dniem 1 stycznia 1985r., ponieważ w tym czasie służebność znajdowała się w posiadaniu Skarbu Państwa, tj. przedsiębiorstwa państwowego. Formalne posiadanie przedmiotowej linii energetycznej przebiegało następująco. Jak już wskazano, linia została oddana do użytku i przekazana na rzecz Zakładu (...). Zgodnie z zarządzeniem naczelnego Dyrektora Zjednoczenia (...) z dnia 3 stycznia 1972r. (zarządzenie k.76 odwr.) Zakład (...) w Ł. wszedł w skład Przedsiębiorstwa (...), które z kolei powstało w 1959 roku (zaświadczenie z rejestru przedsiębiorstw Ministra Finansów k.83).

Zarządzeniem Ministra Przemysłu Nr (...)z dnia 16 stycznia 1989r. (zarządzenie k.81 odwr. – 82) utworzone zostało z dniem 1 stycznia 1989r. przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą Zakład (...) w Ł., które powstało w wyniku podziału przedsiębiorstwa(...)w W. na bazie zakładu: Zakład (...). Zgodnie z § 2 cyt. Zarządzenia przedsiębiorstwu przydzielono składniki mienia powstałego z podziału przedsiębiorstwa pod nazwą (...)w W., zgodnie z ustaleniami komisji. W myśl § 8 cyt. Zarządzenia utraciło moc Zarządzenie nr 228 Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 25 listopada 1958r. w sprawie utworzenia przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą Zakłady (...).

Aktem notarialnym z dnia 12 lipca 1993r. doszło do przekształcenia przedsiębiorstwa (...)w Ł. w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa – (...) Spółka Akcyjna w Ł.. (akt notarialny k.70 i nast.)

Umową aportowego zbycia przedsiębiorstwa z dnia 30 czerwca 2007r. (...) Spółka Akcyjna w Ł. wniosła wkład niepieniężny do spółki (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w postaci wydzielonego przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. Z § 1 pkt e) tej umowy wynika, że w skład przedsiębiorstwa stanowiącego aport weszły także służebności gruntowe, w tym służebności polegające na zapewnieniu dostępu do urządzeń służących do doprowadzenia prądu energetycznego. (umowa k.65 i nast.).

Spółka (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. została następnie przejęta przez powodową (...) Spółkę Akcyjną z siedzibą w Ł. (odpis z KRS k.55 – 60).

Stwierdzić zatem należy, że w przedstawionym stanie faktycznym, na podstawie art. 172 § 2 k.c. w zw. z art. 292 k.c. w zw. z art. XLI ustawy z dnia 23 kwietnia 1964r. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz.94), najpóźniej z dniem 1 stycznia 1985r. doszło do zasiedzenia na nieruchomości powoda służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu na rzecz Skarbu Państwa, w imieniu którego wówczas linię przesyłową posiadało w swoim majątku opisane wyżej Przedsiębiorstwo (...).

Co do terminu zasiedzenia, to po pierwsze wskazać trzeba, że bezsporne było pomiędzy stronami, że posiadanie służebności było posiadaniem w złej wierze. Po wtóre, zgodnie z ówczesnym brzmieniem art. 172 § 2 k.c. do stwierdzenia nabycia własności przez zasiedzenie konieczne było posiadanie w złej wierze przez okres 20 lat. W myśl art. XLI § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964r. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny, jeżeli termin zasiedzenia według kodeksu cywilnego jest krótszy niż według przepisów dotychczasowych, bieg zasiedzenia rozpoczyna się z dniem wejścia kodeksu w życie (czyli właśnie z dniem 1 stycznia 1985r.); jeżeli jednak zasiedzenie rozpoczęte przed dniem wejścia w życie kodeksu cywilnego nastąpiłoby przy uwzględnieniu terminu określonego w przepisach dotychczasowych wcześniej, zasiedzenie następuje z upływem tego wcześniejszego terminu. Biorąc pod uwagę, że ustawa Prawo rzeczowe z 1946r. przewidywała termin 30 letni do zasiedzenia takiej służebności, można byłoby nawet uznać, że zasiedzenie nastąpiło w listopadzie 1984r. Dla potrzeb jednak rozstrzygnięcia niniejszej sprawy wystarczające jest uznanie, że zasadny jest zarzut pozwanego, że co najmniej z dniem 1 stycznia 1985r. doszło do zasiedzenia służebności.

Na marginesie należy zauważyć, że z kolei powodowa Spółdzielnia nabyła własność nieruchomości przy ul. (...) w Ł. przez zasiedzenie z dniem 1 stycznia 1981r. (odpis postanowienia k.240)

Nabyta na rzecz Skarbu Państwa z dniem 1 stycznia 1985r. służebność gruntowa odpowiadająca służebności przesyłu, została następnie przekazywana kolejnym przedsiębiorstwom, w tym ostatecznie pozwanemu, co wynika z przytoczonych powyżej przekształceń przedsiębiorstw i spółek. Ustalenie tego było możliwe na podstawie zawartych w aktach sprawy, powołanych wyżej dokumentów. Następcy prawni w drodze kolejnych przekształceń przejmowali cały zakres działalności poprzedników i całe ich mienie, w szczególności urządzenia energetyczne. Przejęcie mienia i przedsiębiorstwa poprzednika oznacza z mocy art. 44 k.c. i art. 55¹ k.c. przejście na następców prawnych również służebności przesyłu jako prawa rzeczowego o charakterze majątkowym do korzystania z nieruchomości cudzej.

Podkreślić należy, że stwierdzeniu zasiedzenia tego rodzaju służebności gruntowej nie stoi na przeszkodzie fakt, że służebność przesyłu została włączona do kodeksu cywilnego (przepisami art. 305¹ – 305⁴ k.c.) dopiero ustawą z dnia 30 maja 2008r. (Dz.U. Nr 116, poz. 731). Wcześniej bowiem orzecznictwo Sądu Najwyższego jednolicie przyjmowało, że w stanie prawnym, w którym nie istniała służebność przesyłu, możliwe było zasiedzenie służebności gruntowej (zwanej czasami służebnością przesyłową) o kształcie analogicznym do służebności przesyłu (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2006 r., II CSK 119/06, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, Biul. SN 2008/10/7). Możliwość zasiedzenia tego typu służebności nie budzi również wątpliwości w doktrynie i piśmiennictwie. Przepis art. 292 k.c. wskazuje korzystanie z trwałego i widocznego urządzenia jako niezbędną przesłankę zasiedzenia służebności gruntowej. W niniejszej sprawie linia elektroenergetyczna wraz z pasem technologicznym, niezbędnym do prawidłowego funkcjonowania tej linii posadowiona na nieruchomości należącej do powoda, bez wątpienia stanowi materialne urządzenie o charakterze trwałym i widocznym i wchodzi w skład przedsiębiorstwa pozwanego.

Stwierdzeniu zasiedzenia służebności gruntowej nie stał na przeszkodzie przepis art. 128 k.c., uchylonego ustawą z dnia 31 stycznia 1989r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny i obowiązującego w dacie zasiedzenia służebności gruntowej na rzecz pozwanego. Przepis ten do dnia 1 lutego 1989r. utrzymywał zasadę jednolitego funduszu własności państwowej i wykluczał możliwość nabycia przez przedsiębiorstwa państwowe prawa własności i innych praw rzeczowych, z uwagi na sprawowanie przez przedsiębiorstwa państwowe jedynie zarządu operatywnego mieniem państwowym odpowiadającym w istocie prawu dzierżawy. Zasada ta nie stała jednak na przeszkodzie do nabycia przez zasiedzenie nieruchomości czy służebności na rzecz Skarbu Państwa.

Istniejące wtedy przedsiębiorstwa – w tym Zakład (...) były jedynie jednostkami organizacyjnymi Skarbu Państwa. Tym samym mimo, że faktycznych czynności w zakresie zasiedzenia dokonywało przedsiębiorstwo, to samoistnym posiadaczem nieruchomości czy też służebności był Skarb Państwa, w którego imieniu działały owe jednostki organizacyjne. Oznacza to, że z upływem terminu zasiedzenia nabywcą przez zasiedzenie stawał się Skarb Państwa. Tak też było w niniejszej sprawie – termin zasiedzenia upłynął w styczniu 1985r., a zatem nabywcą służebności przez zasiedzenie stał się Skarb Państwa; później jednakże następcą prawnym Skarbu Państwa w tym zakresie stało się przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą Zakład (...).

W wyroku z dnia 9 grudnia 2009r. w sprawie o sygn. IV CSK 291/09, LEX nr 564973, Sąd Najwyższy stwierdził, że przedsiębiorstwa państwowego nie można uznać w okresie do 1 lutego 1989r. za samoistnego posiadacza nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności gruntowej. Zauważyć jednak należy, iż w niniejszej sprawie strona pozwana wniosła o stwierdzenie zasiedzenia służebności na rzecz Skarbu Państwa, na rzecz którego jego poprzednicy prawni sprawowały zarząd mieniem, a następnie w drodze procesów komercjalizacyjnych stał się właścicielem linii elektroenergetycznej, z którą związana jest służebność przesyłu. W uzasadnieniu powołanego wyroku Sąd Najwyższy stwierdził, że w okresie przed wejściem w życie nowelizacji kodeksu cywilnego znoszącej zasadę tzw. jednolitej własności państwowej, czyli przed dniem 1 lutego 1989r. państwowe osoby prawne (w tym przedsiębiorstwa państwowe) wykonywały uprawnienia związane z własnością nieruchomości wprawdzie we własnym imieniu, ale na rzecz Skarbu Państwa, jako jedyne go dysponenta własności państwowej. Dlatego też skutki prawne związane z posiadaniem samoistnym w tamtym okresie przez przedsiębiorstwo państwowe nieruchomości mogły powstać tylko na rzecz Skarbu Państwa, a nie na rzecz tego przedsiębiorstwa.

Podobne stanowisko Sąd Najwyższy zajął w uchwale z dnia 22 października 2009r., III CZP 70/09, OSNC 2010/5/64, gdzie wskazano, że korzystanie przez przedsiębiorstwo państwowe z nieruchomości w sposób odpowiadający treści służebności gruntowej, prowadzące do zasiedzenia służebności gruntowej przed dniem 1 lutego 1989r., stanowiło podstawę do nabycia tej służebności przez Skarb Państwa.

Z kolei w postanowieniu z dnia 22 października 2009r., III CSK 38/09, LEX nr 258681, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że dla stwierdzenia nabycia własności nieruchomości w wyniku zasiedzenia przez Skarb Państwa nie ma znaczenia, że nieruchomość posiadały kolejno różne jednostki państwowe i żadna z nich nie była posiadaczem przez okres wymagany do nabycia własności przez zasiedzenie. Istotne jest jedynie, aby łączny okres posiadania przez te podmioty był wystarczający do zasiedzenia przez Skarb Państwa.

Reasumując: apelacja pozwanego w zakresie w jakim odnosi się do nieuwzględnienia przez Sąd Okręgowy zarzutu zasiedzenia służebności okazała się zasadna. Zasiedzenie jest instytucją prowadzącą do nabycia prawa w sposób nieodpłatny. Dotychczasowemu uprawnionemu, który wskutek zasiedzenia utracił prawo, nie przysługuje zatem żądanie wynagrodzenia z tego tytułu. Zasadne okazały się w konsekwencji także zarzuty naruszenia przepisów art. 224 § 2 k.c. i art. 225 k.c. Niecelowe w tej sytuacji było odnoszenie się do zarzutu naruszenia art. 118 k.c., dotyczącego długości terminu przedawnienia roszczenia powoda o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z rzeczy, ponieważ roszczenie to powodowi nie przysługuje.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo, zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (na którą złożyły się wynagrodzenie pełnomocnika procesowego i opłata skarbową od pełnomocnictwa) oraz nakazał pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa kwotę 1.873,75 zł tytułem zwrotu nieuiszczonych wydatków sądowych, tj. kosztów wynagrodzenia biegłego sądowego, pokrytych tymczasowo przez Skarb Państwa.

O kosztach procesu przed sądem pierwszej instancji, jak również drugiej instancji Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. Na zasądzone od powoda na rzecz pozwanego koszty postępowania apelacyjnego złożyły się: 3.600 zł – wynagrodzenie pełnomocnika procesowego w postępowaniu apelacyjnym, 4.069 zł – opłata sądowa od apelacji, 17 zł – opłata skarbową od pełnomocnictwa procesowego. Ponieważ w postępowaniu apelacyjnym pozwany zmienił pełnomocnika procesowego, podstawę prawną do ustalenia jego wynagrodzenia stanowił § 6 pkt 6) w związku z § 13 ust. 1 pkt 2 in fine rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348).